

บทความวิชาการ Hot Issue

(ตุลาคม 2559)

แรงงานเด็ก ไม่ใช่แค่เรื่องของเด็ก

สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ดาวน์โหลดเอกสารได้ที่ <http://www.parliament.go.th>

แรงงานเด็ก ไม่ใช่แค่เรื่องของเด็ก

ณัฐพล ยิ่งกล้า

นิติกรชำนาญการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

แรงงาน หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านการบริหารจัดการจนทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ในแนวคิดของวิชาเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ความพยายามของมนุษย์หรือการออกแรง ในการผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและผู้ที่ดำเนินการจะได้รับค่าตอบแทน แรงงานจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจให้เจริญเติบโต

แรงงานเด็ก เป็นแรงงานอีกประเภทหนึ่งที่ต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษให้แตกต่างจากแรงงานทั่วไป เพราะเด็กไม่ควรต้องเข้ามาใช้แรงงานก่อนวัยอันควร เด็กควรที่จะได้มีโอกาสในการศึกษา อบรมอย่างเพียงพอ ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองแรงงานเด็กให้ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 จึงกำหนดห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เป็นลูกจ้าง และกำหนดหน้าที่ของนายจ้างในกรณีที่มีการจ้างแรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี เป็นลูกจ้าง ให้ปฏิบัติหลายประการ จึงสรุปได้ว่า “แรงงานเด็ก” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หมายถึง ลูกจ้างซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปี ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 138 ว่าด้วยอายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้จ้างได้ ค.ศ. 1973 ที่กำหนดระดับอายุต่ำสุดของการทำงานไว้ที่ 15 ปี นอกจากนี้ อนุสัญญาฉบับดังกล่าวยังได้ระบุถึงงานเบาที่สามารถให้เด็กอายุ 12-14 ปีทำได้ แต่ต้องไม่เกิน 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ได้แก่งานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือพัฒนาการของเด็ก งานที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาหรือการฝึกงาน งานที่ไม่ต้องเสี่ยงอันตราย เป็นต้น ส่วนเด็กอายุ 5-11 ปีหากทำงานแม้เป็นงานปลอดภัยถือว่าเป็นการใช้แรงงานเด็กที่ต้องห้าม หากนายจ้างผู้ใดฝ่าฝืนรับลูกจ้างที่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเข้าทำงาน ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ทั้งนี้ นอกจากมาตรการกำหนดอายุขั้นต่ำของลูกจ้างแล้ว พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ยังได้กำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อคุ้มครองลูกจ้างที่เป็นเด็กอีกหลายประการ ดังนี้

1. งานอันตรายสำหรับลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก

เด็กยังไม่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ยังขาดทักษะ ประสบการณ์ในการทำงาน กฎหมายจึงต้องกำหนดมาตรการคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยนอกจากจะห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานล่วงเวลาหรือทำงานในวันหยุดแล้ว ยังห้ามมิให้ทำงานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ด้วย

- 1) งานหลอม เป่า หล่อ ริดโลหะ
- 2) งานปี้โลหะ

- 3) งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียง และแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติ อันอาจเป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 4) งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 5) งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่น ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 6) งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่ในงานในสถานบริการที่เป็นเชื้อเพลิงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 7) งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 8) งานใช้เลื่อนเดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์
- 9) งานที่ต้องทำใต้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์ หรือปล่องในภูเขา
- 10) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- 11) งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน
- 12) งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ 10 เมตรขึ้นไป
- 13) งานอื่นตามที่กำหนดในกระทรวง

2. หน้าที่และข้อห้ามของนายจ้าง

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดหน้าที่และข้อห้ามเพื่อมิให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กไว้หลายประการ ดังนี้

- 1)ให้นายจ้างแจ้งการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน 15 วัน นับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน
- 2)ให้นายจ้างจัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง พร้อมทั้งจะให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ในเวลาทำการ
- 3)ให้นายจ้างแจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กนั้นต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน 7 วัน นับแต่วันที่เด็กออกจากงาน
- 4)ให้นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีเวลาพักวันหนึ่งไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมงติดต่อกันหลังจากที่ลูกจ้างทำงานมาแล้วไม่เกิน 4 ชั่วโมง แต่ใน 4 ชั่วโมงนั้นให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กได้มีเวลาพักตามที่นายจ้างกำหนด หมายความว่า ลูกจ้างที่เป็นเด็กนั้นจะมีเวลาพักเป็น 2 ช่วง คือ ทำงานไม่เกิน 4 ชั่วโมง ได้พักติดต่อกัน 1 ชั่วโมง และในระหว่างทำงาน 4 ชั่วโมงนั้น ก็ให้ลูกจ้างพักได้อีกตามที่นายจ้างกำหนด เช่น อาจกำหนดให้พัก 10 นาทีหรือ 15 นาทีก็ได้
- 5)ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึงเวลา 06.00 นาฬิกา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย สำหรับกรณีลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กและเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละครหรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกัน นายจ้างอาจให้ทำงานในระหว่างเวลาดังกล่าวได้ แต่นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กได้พักผ่อนตามสมควร

6) ห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานโรงฆ่าสัตว์ สถานที่เล่นการพนัน สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ

7) ห้ามมิให้นายจ้างเรียกหรือรับหลักประกันเพื่อการใดๆจากลูกจ้าง

8) ห้ามมิให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างให้แก่บุคคลอื่น

3. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของลูกจ้างซึ่งเป็นเด็ก

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการทำงานของเด็ กกฎหมายจึงกำหนดให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กมีสิทธิลาเพื่อเข้าประชุม สัมมนา รับการอบรม รับการฝึกหรือลาเพื่อการอื่น ซึ่งจัดโดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่อธิบดีเห็นชอบ โดยให้ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กแจ้งให้นายจ้างทราบล่วงหน้าถึงเหตุที่ลาโดยชัดแจ้ง พร้อมทั้งแสดงหลักฐานที่เกี่ยวข้องถ้ามี และให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างเท่ากับค่าจ้างในวันทำงานตลอดระยะเวลาที่ลา แต่ปีหนึ่งต้องไม่เกิน 30 วัน

เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559 คณะรัฐมนตรีชุดที่มี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ตามที่กระทรวงแรงงานเสนอ เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน มีบทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอัตราโทษในความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกัน ยับยั้ง มิให้นายจ้างกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก และยกระดับการคุ้มครองแรงงานให้สอดคล้องกับอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 138 ว่าด้วยอายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้จ้างได้ ค.ศ. 1973 อันเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานให้บังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้น คณะรัฐมนตรีจึงเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2559 เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยมีหลักการคือ แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เพื่อเพิ่มอัตราโทษ กรณีความผิดที่กระทำต่อแรงงานเด็ก ทั้งนี้ ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว อยู่ในระหว่างการพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .... (ฉบับแก้ไขตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ) นั้น ให้ความสำคัญกับเด็กเป็นอย่างยิ่ง โดยได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ เด็กเล็กต้องได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย แสดงให้เห็นว่าสังคมตระหนักและเห็นความสำคัญของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า ดังคำกล่าวที่ว่า “เด็กวันนี้ คือผู้ใหญ่ในวันหน้า” ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันมีอาจปฏิเสธได้ ดังนั้น จึงมิใช่หน้าที่ของเด็กแต่เพียงลำพังในการตัดสินใจเพื่อกำหนดอนาคตของเด็กเอง แต่เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ในวันนี้ที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุน ให้โอกาสกับเด็กได้รับการศึกษา อบรม เรียนรู้ตามวัยอันควร ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเหมาะสม เพื่อที่เด็กในวันนี้ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและคุณธรรมในวันหน้า

บรรณานุกรม

“พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541” (20 กุมภาพันธ์ 2541). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 115 ตอนที่ 8 ก, น.11 - 13.

“พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551” (27 กุมภาพันธ์ 2551). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนที่ 39 ก, น.4 - 17.

แรงงาน. สืบค้น 10 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99>

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2559).

เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่..) พ.ศ. ....

(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ). สืบค้น 10 ตุลาคม 2559 จาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/apnla2559-059.pdf